

6. ÜNİTE: Tiyatro

Konu	Geleneksel Türk Tiyatrosu	⌚ 40+40+40 dk.
Kazanımlar	A.3. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.3. 2. Metnin türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönemle ilişkisini belirler. A.3. 3. Metnin tema ve konusunu belirler. A.3. 4. Metindeki çatışmaları belirler. A.3. 5. Metindeki olay örgüsünü belirler. A.3. 6. Metindeki şahıs kadrosunun özelliklerini belirler. A.3. 7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler. A.3. 8. Metnin dil, üslup ve anlatım/sunum özelliklerini belirler. A.3. 9. Metinde millî, manevî ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler. A.3. 10. Metinde edebiyat, sanat ve fikir akımlarının/anlayışlarının yansımalarını değerlendirir. A.3. 11. Metni yorumlar. A.3. 12. Yazar ve metin arasındaki ilişkiyi değerlendirir. A.3. 13. Türün ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralar. A.3. 14. Metinlerden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar.	

Yönerge

Aşağıda verilen metni okuyunuz. Soruları metni göz önünde bulundurarak cevaplayınız.
(Metnin aslına sadık kalınmıştır.)

KARAGÖZ VE TRAFİK

Hacivat: (...) Biliyorsun Karagöz'üm, evimizden çıktuktan sonra sokaklar, yollar, caddeler var.

Karagöz: Hay hay... Caddelerde tüneller, köprüler var.

Hacivat: Aferin Karagöz'üm ama onlara tüneller, köprüler demezler. Alt geçitler, üst geçitler denir!.

Karagöz: Hay hay, bir de kaldırımlar var.

Hacivat: Efendim, biliyorsun ama bilmediklerin de var! Mesela bütün yollarda insanların ve araçların dolaşmasına trafik denir. İşte bu trafik içinde tıkanıklık ve kazaları önlemek için de bazı şeyler yapılır. Neler yapılır Karagöz'üm?

Karagöz: Yollarda tıkanıklık ve kaza yapanlara dayak atılır Hacı Cavcav!

Hacivat: Allah müstahakkını versin, aklın hep dayak atmakta!...

Karagöz: Sen de bilmediğim şeyleri bana sorup durma!

Hacivat: Ah efendim, hepimiz yollarda ne yapmamız gerektiğini az çok biliriz veya düşünebiliriz ama hem dikkat etmeyiz hem de önem vermeyiz.

Karagöz: Köftehor, yalan söyleme ben dikkat de ediyorum, önem de veriyorum.

Hacivat: Aferin Karagöz'üm, bunu bilmiyordum!

Karagöz: Bilmeden iftira etme!...

Hacivat: Pekâlâ, yollarda ve caddelerde nerde yürürsün?

Karagöz: Bunu bilemeyecek ne var? Yolun ortasında yürürüm.

Hacivat: Allah Allah, neden?...

Karagöz: Tanıdık bir şoför çıkar da arabasına alır diye...

Hacivat: Canım şakayı bırak, yolun ortasından yürünür mü? Kaldırımdan kaldırımdan...

Karagöz: Hay hay, kaldırımdan... Arabaların üstünden yürürüm, bana kızan olursa seni söylerim.

Hacivat: Efendim ne demek beni söylersin? Yayalar yollarda kaldırımdan gider...

Karagöz: Köftehor, yan yana sıralanan arabalardan kaldırımda yürümeye yer mi var? Sen de arabayı dükkânın önüne çekiyorsun!

(...)

Hacivat: Karagöz'üm kaldırımları sonra konuşacağız! Evet, yaya ve araç geçitlerinde tıkanıklık ve kaza olmasın diye, uygun yerlere ışıklı, yazılı ve resimli işaretler konur.

Karagöz: Amin!...

Hacivat: Yayalar ve araçları kullananlar bu kurallara uymazsa ne olur?

Karagöz: Şey yapılır, o işaretler kaldırılır.

Hacivat: Allah iyiliğini versin! İşaretlere uyulmazsa çeşitli kazalar meydana gelir.

Karagöz: Hay hay, kazalar meydana gelir.

Def vuruşu.

Hacivat: Birader, durup dururken ne vuruyorsun?

Karagöz: Bunları daha önce öğretseydin ben de hastaneye gitmezdim.

Hacivat: Canım, sen de “Öğret!” demedin ki!

(...)

Hacivat: (...) Şimdi gelelim trafik bilgilerine...

Karagöz: Şey, kaza yaptırmayan bilgileri öğret!

Hacivat: Efendim konuşmayı bırak da beni iyi dinle! Sen yaya olduğuna göre yol ve caddelerde sık sık karşıya geçmek isteyeceksin!

Karagöz: Hay hay...

Hacivat: Karagöz'üm, tehlikesiz ve rahat olarak karşıya geçmek için önce kendin hazır olacaksın! Nasıl? Dikkatli olacak, acele etmeyecek ve trafik kurallarına uyacaksınız!

Karagöz: Şey, onlar beni yanlarına alırlar mı?

Hacivat: Yine ne anladın, kim seni yanına alacak?

Karagöz: Köftehor. “Trafik kurallarında uyuyacaksınız!” dedin ya!...

Hacivat: Uyumak değil, uymak... Yani karşıya geçerken trafik işaretlerine uygun hareket edeceksin!

Karagöz: Öyle söylesene!... işaretlere tabii uyarım.

Hacivat: Aferin Karagöz'üm, sen bu işi öğreneceksin! Bak, mesela bazı yerlerde trafik polisi olur. Elleri ile “Geç” veya “Dur” işareti yapar.

Karagöz: Ben de ona “Geçiyorum!” işareti yaparım, arkadaş oluruz.

Hacivat: Allah iyiliğini versin! Karşıya geçen yalnız sen misin, birçok insan olur. Neyse.... Eğer trafik polisi yoksa, o zaman trafik lambalarına göre hareket edilir. Bunlar ayrı ayrı kırmızı, sarı ve yeşil renkli ışık olarak yanıp sönerler.

Karagöz: Hacı Cavcav, anlattıkların hoşuma gitmeye başladı.

(...)

Hacivat: (...) Hemen devam edelim. Kırmızı ışık yanınca ne yaparsın?

Karagöz: “Yangın var!” diye bağırırım.

Hacivat: Efendim o yangın lambası değil, trafik lambası... Yolda çizgilerle ayrılmış yaya geçidinden karşıya geçmeyi beklerken, karşıdaki ışıklardan kırmızı yanması ne demektir?

Karagöz: Lambaya kırmızı elektrik geldi demektir.

Hacivat: Allah müstahakkını versin, yine saçmalamaya başladın! Efendim hiç unutma, kırmızı ışık “Dur!” demektir.

Karagöz: Şey, ben orada durup beklersem iş aramak için geç kalırım.

Hacivat: Canım trafik işaretlerine aldırmayıp bir kazaya uğramak daha mı iyi? Zaten bekleyeceğin birkaç dakika... Sonra sarı ışık yanar. Bu ne demektir?

Karagöz: Ayakta dura dura yorulduysa kaldırımın kenarına otur demektir.

Hacivat: Hah hah hah, hiç güleceğim yoktu. Karagöz'üm sarı ışık, durmaya veya geçmeye hazır ol demektir.

Karagöz: Sağ olasın Hacı Cavcav! Bu öğrendiklerimi akşam hanıma da, çocuklara da anlatırım.

Hacivat: İyi yaparsın... Derken yeşil yandı. Şimdi ne yapacağız?

Karagöz: Yeşil ışık yandı diye sevinçten yerlere yatacağız.

Hacivat: Canım şakayı bırak! Yeşil ışık “Geç” demektir. Karşıya geçeriz.

Karagöz: Şimdi anladım Hacı Cavcav!

Hacivat: Aferin Karagöz'üm demek ki karşıya geçmek için neyi bekleyeceksin?

Karagöz: Trafik polisinin yeşil yanmasını bekleyeceğim.

Hacivat: Bu saçma cevapları nereden buluyorsun anlamıyorum. Polis yeşil yanar mı? Polis düdüğü çalar el ve kol işaretleri yapar.

Karagöz: Köftehor, öyle söylesene! (...)

(...)

Hacivat: Bir de trafik işaret levhaları, yani yazı ve resimleri vardır. Fakat sen okuma yazma bilmediğin için tabii bunlardan bir şey anlayamazsın!

Karagöz: Galiba sen beni kandırıyorsun?...

Hacivat: Canım neden kandırayım, senin işine yarayacak bilgileri verdim.

Karagöz: İyi ama bizim sokaktan caddeye çıkınca karşıya geçmek için ne polis var ne kırmızılı yeşilli lamba var. Söylediğin gibi resim falan da yok...

Hacivat: Aferin Karagöz'üm, doğru söylüyorsun! Trafik polisi en işlek caddelerde ve en kalabalık saatlerde durur. Bazı yerlerde ise yalnız trafik lambaları vardır. İşlek ve kalabalık olmayan yerlerde ise polis ve lambalar da bulunmaz... O zaman ne yapacağız?...

Karagöz: Karşıya geçmekten vazgeçip eve döneceğiz...

Hacivat: Öyle şey olur mu? Tabii yine karşıya geçeceğiz. Fakat yolun iki yanına bakıp araçların geçmediği zamanı bekleyeceğiz.

Karagöz: Öyleyse ben de yanıma sandalye alırım.

Hacivat: Sandalye de ne olacak?

Karagöz: Polisin, ışıklı lambaların, bir de işaretlerin olmadığı bizimki gibi caddelerde karşıya geçmek için araçların geçmediği zamanı bekleyecek değil miyim?

Hacivat: Aferin Karagöz'üm, aynen öyle!...

Karagöz: İyi ya, bizim sokağı caddesinde araçların geçmediği zaman olmuyor ki sandalyesiz bekleyeyim.

Hacivat: Hah hah hah... Canım sandalye ile beklenir mi? Tabi şaka yapıyorsun ama haklısın! Böyle caddelerde ise yolda beyaz boya ile, yapılmış yaya geçit çizgileri bulunur. Bu çizgilerin üzerinden yayalar geçerken araçlar durur ve yol verirler.

Karagöz: Hay hay, şimdi anladım!

Karagöz ve Trafik, Bilgecan Yayınları, 2009. İstanbul s. 37

- ① Hacivat: Allah müstahakkını versin, yine saçmalamaya başladın! Efendim hiç unutma, kırmızı ışık “Dur!” demektir.

Altı çizili ifadenin anlamını cümledeki bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi çeşitli kaynaklardan kontrol ediniz.

- ② Metindeki temel çatışmayı belirleyerek bunun metnin olay örgüsüyle ilişkisini açıklayınız.

- ③ Okuduğunuz metnin konusunu ve temasını belirleyiniz.

- ④ Oldukça eski bir tür olan Karagöz oyununun trafik gibi güncel bir meseleyi ele almasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

- ⑤ Geleneksel tiyatrodaki güldürü ögesi ön plandadır. Okuduğunuz metinde gülmece unsurunun nasıl sağlandığını metinden örneklerle açıklayınız.

- ⑥ Metnin dil ve anlatım özellikleriyle ilgili düşüncelerinizi belirtiniz.

9. Okuduğunuz metinden hareketle Karagöz ve Hacivat'ın kişilik özellikleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?

10. Bir gölge oyunu olan Karagöz oyunlarında ve metinlerinde dekor/mekân metnin içerisinde bir hikâye veya romandaki gibi kelimelerle tasvir edilmez. Metin sahnelendiğinde mekân ve dekor da diğer karakterler gibi perdede yansıtılır. Bu özellik metnin gerçekliğini nasıl etkilemektedir?

11. Okuduğunuz metinde hangi sosyal konulara değinilmektedir?

12. Okuduğunuz metindeki açık ve örtük iletileri belirleyiniz.

13. Karagöz metinleri çoğunlukla anonim yani yazarı belli olmayan ve doğaçlama oyunlardır. Ancak bazı konular sıklıkla ele alınır. Belirlenmiş bu konuların işlenişi, diyalogların kuruluşu tamamen Karagöz oynatıcısının tercih ve yeteneğine bırakılmıştır. Günümüzdeki oyunlar ise yazarları belli olan metinlerdir. Bu yazarların birçoğu Karagöz ve Hacivat'ı günümüz meseleleriyle kurgulayarak okuyucuların karşısına çıkartır.

Halkın ortak malı olan bu karakterler bir yazar tarafından günümüz meseleleriyle yeniden kurgulanırken ne gibi değişikliklere uğramıştır?

16. Okuduğunuz metinde geçen olayların hangi zamana ait olduğunu metinden örnek vererek açıklayınız.

17. Hacivat: (...) Biliyorsun Karagöz'üm, evimizden çıktktan sonra sokaklar, yollar, caddeler var. Karagöz: Köftehor, yalan söyleme ben dikkat de ediyorum, önem de veriyorum.

Okuduğunuz metinden alınan parçalardaki altı çizili kısımlarda "virgül"ün kullanım amaçlarını belirtiniz.

18. Hacivat: (...) Hemen devam edelim. Kırmızı ışık yanınca ne yaparsın?
Karagöz: Ben ne bileyim ne olur?

Okuduğunuz metinden alınan parçalardaki "soru işareti"nin kullanım farklarını belirtiniz.

19. Okuduğunuz metinde açıklama cümlelerinin uzun, diğer cümlelerin kısa olmasının nedeni ne olabilir?

- 20.

	Yüklem Türüne Göre	Ögelerin Dizilişine Göre	Anlamına Göre	Yapısına Göre
Bundan sonra yanımda tebeşir taşıyorum.				
Arabaların üstünden yürürüm, bana kızan olursa seni söylerim.				

6. ÜNİTE: Tiyatro

Konu	Geleneksel Türk Tiyatrosu	🕒 40 dk.
Kazanımlar	<p>KONUŞMA</p> <p>C.1. 1. İletişim sürecini oluşturan öğeleri ve iletişimde dilin önemini belirler.</p> <p>C.1. 2. Konuşmanın konusunu, amacını, hedef kitlesini ve türünü belirler.</p> <p>C.1. 3. Konuyla ilgili gözlem, inceleme veya araştırma yapar.</p> <p>C.1. 4. Konuşma metnini planlar.</p> <p>C.1. 5. Konuşma planına uygun olarak konuşma kartları hazırlar.</p> <p>C.1. 6. Konuşmasında yararlanacağı görsel ve işitsel araçları hazırlar.</p> <p>C.1. 7. Konuşmasına uygun sunu hazırlar.</p> <p>C.1. 8. Konuşma provası yapar.</p> <p>C.1. 9. Boğumlama, vurgulama, tonlama ve duraklamaya dikkat ederek konuşur.</p> <p>C.1. 10. Konuşurken gereksiz ses ve kelimeler kullanmaktan kaçınır.</p> <p>C.1. 11. Konuşmasında beden dilini doğru ve etkili biçimde kullanır.</p> <p>C.1. 12. Konuşmasına etkili bir başlangıç yapar.</p> <p>C.1. 13. Konuşmasının içeriğini zenginleştirir.</p> <p>C.1. 14. Konuşmasında önemli noktaları vurgulayan ve konuşmayı takip etmeyi kolaylaştıran ifadeler kullanır.</p> <p>C.1. 15. Konuşmasını etkili bir biçimde sonlandırır.</p> <p>C.1. 16. Konuşmasında süreyi verimli kullanır.</p> <p>C.1. 17. Konuşmasında teknolojik araçları etkili biçimde kullanır.</p> <p>DİNLEME</p> <p>C.2. 1. Amacına uygun dinleme tekniklerini kullanır.</p> <p>C.2. 2. Dinlediği konuşmanın konu ve ana düşüncesini tespit eder.</p> <p>C.2. 3. Dinlediği konuşmada konu akışını takip eder.</p> <p>C.2. 4. Dinlediği konuşmadaki açık ve örtük iletileri belirler.</p> <p>C.2. 5. Dinlediklerini özetler.</p> <p>C.2. 6. Dinlediklerini ön bilgileriyle karşılaştırır.</p> <p>C.2. 7. Dinlediği konuşmanın tutarlılığını sorgular.</p> <p>C.2. 8. Dinlediği konuşmada öne sürülen düşüncelerin dayanaklarının geçerliliğini sorgular.</p>	

Yönerge

*Aşağıda verilen metni okuyunuz. Soruları metni göz önünde bulundurarak cevaplayınız.
(Metnin aslına sadık kalmıştır.)*

MEDDAHLIK

Methedici (öväücü), taklitler yapıp hoş öyküler anlatarak halkı eğlendiren sanatçıya meddah denir.

Türk halk zekâsının ve halkın, olayları karikatürize etme gücünün büyük sanatlarından biri olan meddahlık, yüzyıllar boyu yaşamış, Türk halkı arasında çok ilgi görmüştür.

Meddahlık için tek adamlı tiyatro diyebiliriz. Meddah, tiyatronun bütün kişilerini varlığında birleştiren bir aktördür. Yüksekçe bir yerde oturarak bir öyküyü başından sonuna kadar, canlandırdığı kişileri ağız özelliklerine göre konuşturarak anlatır. Perdesi, sahnesi, elbiseleri, dekoru, kişileri bulunmayan bu tiyatronun her şeyi meddah denilen o tek adamın zekâsına, bilgisine, söz söylemedeki başarısına bağlıdır.

Meddahların çoğu, klasikleşmiş beyitlerle öykülerine başlarlar. Meddah anlatacağı öyküye geçmeden önce: "Haak dostum Haak!" diyerek çoğunlukla şu beyitle öyküye girer:

Hay hak,

Hak dostum, Hak!

Bir çuval altın bırak

Hamal parasını da ayrı bırak.

Kimseler alınmasın

Bizimkiler salınmasın

Görevliler gocunmasın

Seyircimiz gocunmasın

(...)

"Söyledikçe sergüzeşti verir bezme letafet,
Dinle imdi bende-i âcizden hoş bir hikâyet."

Günümüz Türkçesi:

"Yaşadıklarını anlattıkça meclise neşe verir.
Şimdi âciz kulundan hoş bir hikâye dinle."

Meddah kişilerin ağız özelliklerini taklit ettiği gibi hayvanların, doğanın ve cansız nesnelere seslerini de taklit eder.

Meddahın iki aracı vardır; biri boynuna doladığı mendili, öteki de elinde tuttuğu sopasıdır. Mendille çeşitli başlıklar yapar, terini siler. Sopayı da oyunu başlatmak, seyirciyi suskunluğa çağırmak, kapıyı vurmak için ya da saz, süpürge, tüfek, at yerine kullanır.

Bitişte özür diler, oyundan çıkan sonucu (kıssa) bildirir. Daha sonra anlatacağı öykünün adını ve öyküyü nerede anlatacağını söyler.

<https://www.turkedebiyati.org/meddah.html>

1. Meddah gösterisinin önemli özelliklerinden birisi de gösterinin yapılacağı kitle hakkında bilgi sahibi olmaktır. Bunun için de gözlem, inceleme ve araştırma yapılması gerekir. Yabancı bir ülkede meddah gösterisi yapacak olsanız nelere dikkat ederdiniz?
2. Hem meddah hem de stand-up gösterisi izleyiniz. Bunların sonunda sizler de birer meddah/stand up gösterisi için bir metin hazırlayıp sınıfta bir meddah oyunu sununuz. Hazırladığınız gösteriyi sunarken konuşma kurallarına (Etkili bir başlangıç yapmak, süreyi verimli kullanmak, metnin içeriğini zenginleştirmek, teknolojik araçlardan faydalanmak vb) sunumu dinlerken ise dinleme kurallarına (Not alarak dinlemek, Konu akışını takip etmek, dinlediklerini sorgulamak vb) uymaya özen gösteriniz.
3. Güncel bir konu ile ilgili olarak sesleri ve heceleri birbirine karıştırmadan, yutmadan, tam ve doğru çıkarmaya, kelime ve cümle vurgusuna dikkat etmeye; ses tonunu amacına, ortama, içeriğe ve hedef kitleye uygun olarak ayarlamaya dikkat ederek bir konuşma metni hazırlayınız ve sınıfta sununuz. "Hazırladığınız gösteriyi sunarken konuşma kurallarına (Etkili bir başlangıç yapmak, süreyi verimli kullanmak, metnin içeriğini zenginleştirmek, teknolojik araçlardan faydalanmak vb) sunumu dinlerken ise dinleme kurallarına (Not alarak dinlemek, Konu akışını takip etmek, dinlediklerini sorgulamak vb) uymaya özen gösteriniz."